

Pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) na Javornicku v roce 2020

The Barred Warbler (Sylvia nisoria) in the Javorník region in 2020

Patrik Molitor

Slezská ornitologická společnost, Lechowiczova 4, 702 00 Ostrava; e-mail: patrik.molitor@seznam.cz

Molitor P. 2020: Pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) na Javornicku v roce 2020. / *The Barred Warbler (Sylvia nisoria) in the Javorník region in 2020*. Zprávy MOS 78: 53–55.

V roce 2020 jsem pomocí metodiky bodového transektu zjišťoval početnost pěnice vlašské (*Sylvia nisoria*) na dvou místech Javornicka. Průměrná početnost druhu byla 0,2 ex./bod s frekvencí výskytu 16,3 %, přičemž v typickém hnízdním prostředí v době nejvyšší hlasové aktivity dosahovala početnosti až 0,4 ex./bod s frekvencí výskytu 40 %. Údaje z prvního termínu sčítání jsou srovnatelné s hodnotami z ptačích oblastí v ČR, ve kterých je druh předmětem ochrany.

The population of Barred Warbler (Sylvia nisoria) in the Javorník region (North Moravia, Czech Republic) was monitored in 2020 using point transects. The average number at each point was 0.2 specimens with a frequency 16.3 %. The highest numbers of birds in typical breeding habitat during the peak of vocalisation activity was 0.4 specimen per point with a frequency of 40 %. Data from the first monitoring period are comparable with those from Special Protected Areas in the country where Barred Warblers are a priority species.

Keywords: Barred Warbler, quantity, Javorník region

Úvod

Pěnice vlašská (*Sylvia nisoria*) patří mezi druhy přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastech. V ČR je předmětem ochrany ve čtyřech těchto územích, ze kterých za poslední dekádu let existuje řada údajů o početnosti druhu (HORA ET AL. 2010, 2018). Přestože CHOBOT & NĚMEC (2017) zmiňují vzrůstající charakter populace tohoto zranitelného druhu pro ČR, HORA ET AL. (2018) pro změnu pokles početnosti druhu např. z Podyjí nebo z Hovoranska – Čejkovic. Těžištěm výskytu v ČR jsou severozápadní Čechy a jižní Morava s hnízdním biotopem křovinatých pásů zejména ve středních polohách. V letech 2001–2003 dosahovala hnízdní populace v ČR hodnot v rozmezí 3 000–6 000 párů (ŠŤASTNÝ ET AL. 2006).

Nedostatek údajů o hnízdní početnosti druhu na severovýchodní Moravě mě vedl k průzkumu částí okresu Jeseník, které odpovídají jeho hnízdním nárokům na prostředí. Cílem příspěvku je prezentovat výsledky sčítání pěnice vlašské na dvou bodových transektech na Javornicku v roce 2020.

METODIKA

V roce 2020 jsem v oblasti Javornicka (okres Jeseník, kv. 5567, 5568, 5668) zvolil pro průzkum dva transektu (transekt 1 – 50.3645867N, 17.0835539E, transekt 2 – 50.4126800N, 17.0102758E). Transekt 1 protínal katastrální území obcí Bernartice u Javorníka, Buková u Bernartic, Kobylá nad Vidnávkou a Hukovice u Velké Kraše. Průměrná nadmořská výška činila 320 m n. m. Transekt vedl po polní cestě, která byla prakticky po celé délce lemována keři s dominantní růží šípkovou (*Rosa canina*) a bezem černým (*Sambucus nigra*). Roztroušeně se vyskytovala také líska (*Corylus* sp.) či trnka (*Prunus* sp.). Ze stromů byl místy do keřového patra vtoušen dub letní (*Quercus robur*), javor (*Acer* sp.) nebo třešeň (*Prunus* sp.). Pás křovin bezprostředně navazoval zpravidla na pastviny, ojedíněle na pole či zástavbu.

Transekt 2 se rozkládal v katastrálních územích Javorník-ves a Bílý Potok. Průměrná nadmořská výška měla hodnotu 272 m n. m. Transekt vedl zpravidla po asfaltové cestě mezi poli. Zejména v k. ú. Javorník-ves či

v blízkosti lidských staveb se vyskytovaly hustší křoviny tvořené růží šípkovou a bezem černým, jinak byl transekt lemován spíše soliterními keři a stromy výše uvedených druhů. Kolem vodotečí Červenka a Bílý potok dominovaly v bylinném patru kopřivy (*Urtica* sp.).

K průzkumu jsem použil metodu bodového transektu podle ŘEPY & JANDY (1986), která v ČR patří mezi nejčastěji využívané metody pravidelného monitoringu druhu v ptačích oblastech (HORA ET AL. 2010, 2018). Na obou transektech jsem sčítal na 20 bodech, které byly od sebe vzdáleny 300 m. Na každém bodě jsem setrval po dobu pěti minut, během kterých jsem si zaznamenával všechny viděné a slyšené jedince druhu. První sčítání jsem provedl 22. 5. 2020, druhé 17. 6. 2020 vždy v ranních a dopoledních hodinách za vhodných meteorologických podmínek (bez silného větru a deště). Mezi body jsem se pohyboval na kole. V průběhu sčítání jsem nepoužíval akustickou provokaci druhu.

Frekvenci výskytu (F) pěnice vlašské jsem vypočetl podle LOSOSA et al. (1984). Další zaznamenané druhy jsem seřadil podle systému VAVŘÍKA et al. (2019).

VÝSLEDKY

V roce 2020 jsem při prvním termínu sčítání zjistil pěnici vlašskou v počtu osmi jedinců na transektu 1 a v počtu tří jedinců na transektu 2. Při druhém termínu sčítání jsem na transektu 1 pozoroval dva jedince druhu, na transektu 2 jsem její přítomnost nezjistil vůbec (mapa 1). Při obou kontrolách byl na obsazeném bodě vždy jeden jedinec. Průměrná hodnota z obou transektů ze dvou termínů sčítání činila 0,2 ex./bod při průměrné frekvenci výskytu 16,3 % (tab. 1).

Z dalších ochranných významných druhů jsem na transektech v průběhu obou sčítání zaznamenal koroptev polní (*Perdix perdix*), luňáka červeného (*Milvus milvus*), l. hnědého (*M. migrans*), chřástala polního (*Crex crex*), vlhu pestrou (*Merops apiaster*), tuhýka obecného (*Lanius collurio*), brambornička hnědého (*Saxicola rubetra*), b. černohlavého (*S. rubicola*) a strnada lučního (*Emberiza calandra*).

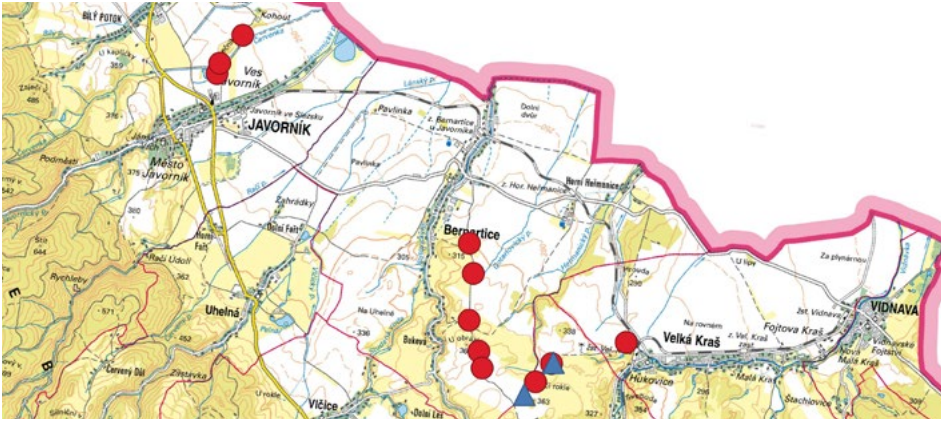
DISKUSE

Rozdíl v početnosti pěnice vlašské mezi jednotlivými transekty byl dán jejich charakterem prostředí. Zatímco transekt 1 mezi Bernarticemi u Javorníka a Hukovicemi u Velké Kraše byl typickým biotopem druhu (pásy hustých křovin s přítomností jednotlivých stromů) (ŠTASTNÝ & HUDEC 2011) po celé délce, transekt 2 mezi Javorníkem-ves a Bílým Potokem byl lemován spíše jednotlivými dřevinami. Místa výskytu druhu na transektu 2 při prvním sčítání pak odpovídala svým charakterem výše popsanému typickému biotopu.

V rozmezí let 2010–2020 obsahuje faunistická databáze České společnosti ornitologické *Birds.cz* pouze 16 záznamů o výskytu druhu v okrese Jeseník, přičemž největší počet o hodnotě min. tři jedinců pochází z k. ú. Horní Heřmanice u Bernartic (ČSO 2020). Zaznamenaná abundance 11 ex. ze dne 22. 5. 2020 je nejen nejvyšší pro danou oblast, ale přepočtením jedinců na 20-bodový transekt mezi Bernarticemi u Javorníka a Hukovicemi u Velké Kraše (0,4 ex./bod) s frekvencí výskytu 40 % převyšuje údaj z ptačí oblasti Křivoklátsko (0,2), kde však druh není předmětem ochrany (cf. HORA et al. 2010). Z výsledků monitoringu čtyř ptačích oblastí v letech 2011–2013, ve kterých je druh předmětem ochrany, jsou zjištěné hodnoty z prvního

Tab. 1 / Tab 1: Počet bodů (n_p), počet jedinců na bod při prvním a druhém sčítání (n_1 , n_2) a frekvence výskytu (F) pěnice vlašské na Javornicku v roce 2020. / Number of points (n_p), number of specimens in 1st and 2nd counts (n_1 , n_2) and frequency of Barred Warbler in Javornický region in 2020.

Transekt	n_p	n_1 (ex./bod)	n_2 (ex./bod)	x_n (ex./bod)	F1 (%)	F ₂ (%)	x_f (%)
1	20	0,4	0,1	0,3	40,0	10,0	25,0
2	20	0,2	0,0	0,1	15,0	0,0	7,5
x	20	0,3	0,1	0,2	27,5	5,0	16,3

Mapa 1 / Map 1: Výskyt pěnice vlašské při prvním (červeně) a druhém (modře) sčítání. / *The occurrence of Barred Warbler in 1st (red) and 2nd (blue) counts.*

termínu sčítání z transektu 1 vyšší než v Doupovských horách a v Hovoransku – Čejkovicku a téměř se blíží hodnotě z Podyjí (0,45 ex./bod). Významně vyšší početnost pěnice vlašské v prvním termínu výše uvedeného monitoringu byla zaznamenána pouze v ptačí oblasti Pálava (cf. HORA et al. 2018).

Výrazný pokles početnosti druhu v zájmovém území nastal při druhém termínu sčítání. Na druhém transektu mezi Javorníkem-vsí a Bílým Potokem jsem druh nezaznamenal vůbec, na prvním transektu pouze na dvou bodech. Příčinou absence bylo pravděpodobně chladné a deštivé počasí mezi prvním a druhým termínem sčítání. HORA et al. (2018) totiž uvádějí, že za podobných meteorologických podmínek druh vůbec nemusí zahnízdit či svá stanoviště dokonce opouští. Důležité je také zohlednit hlasovou aktivitu, která s postupující hnízdní sezonou klesá (ŠŤASTNÝ et HUDEC 2011) a druh nemusí být registrován tak často jako při prvním sčítacím termínu.

Pro objektivnější závěry by bylo vhodné mapování z roku 2020 zopakovat v následujících letech. Výsledky zejména ze sčítání v třetí dekádě května roku 2020 minimálně naznačují, že početnost pěnice vlašské na Javorníku by mohla místy dosahovat hodnot srovnatelných v ptačích oblastech ČR, ve kterých je předmětem ochrany. Významnost území také umocňují další druhy, které byly zjištěny v průběhu dvou termínů sčítání na bodových transektech.

LITERATURA

- ČSO 2020: Faunistická databáze – birds.cz/avif, citováno 29. 12. 2020.
- HORA J., BRINKE T., VOJTĚCHOVSKÁ E., HANZAL V., KUČERA Z. (eds.) 2010: Monitoring druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2005–2007. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.
- HORA J., KUČERA Z., NĚMEC M., VOJTĚCHOVSKÁ E. (eds.) 2018: Monitoring druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2011–2013. Příroda 38: 1–465.
- JANDA J., ŘEPA P. 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. Okresní vlastivědné muzeum J. Á. Komenského, MOS a KSSPOP, Praha.
- LOSOS B., GULIČKA J., LELLÁK J., PELIKÁN J. 1984: Ekologie živočichů. SPN, Praha.
- CHOBOT K., NĚMEC M. (eds.) 2017: Červený seznam ohrožených druhů České republiky: obratlovci. Příroda 34: 1–182.
- ŠŤASTNÝ K., HUDEC K. (eds.) 2011: Fauna ČR: sv. 30/1: Ptáci – Aves: díl III/1. 2., přeprac. a dopl. vyd. Academia, Praha.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V., HUDEC K. 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003. Aventinum, Praha.
- VAVŘÍK M., ŠÍREK J., ŠINDEL M., MLÍKOVSKÝ J., HORÁČEK J., HEYROVSKÝ D., ŠIMEK J. 2019: Revize záznamů vzácných druhů ptáků v České republice. Sylvia 55: 2–74.